

**ЮРАК ҚОН ТОМИР КАСАЛЛИКЛАРИ ПРОФИЛАКТИКАСИ ТИББИЙ
ИЖТИМОЙ АҲАМИЯТИ****Мирдадаева Д.Д.**

Тошкент Педиатрия тиббиёт институти, Ўзбекистон

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10456124>

Мамлакатимизда аҳолига тиббий ёрдам кўрсатиш сифатини тубдан яхшилаш бўйича кенг кўламли комплекс чора тадбирлар амалга оширилмоқда. Ўзбекистон Республикасининг 2017-2021-йилларга мўлжалланган бешта устувор йўналишлар бўйича Ҳаракатлар стратегиясида “ биринчи навбатда , тез ва кечиктириб бўлмайдиган тиббий ёрдам тизимини аҳолига тиббий ва тиббий ижтимоий хизмат кўрсатиш қулайлиги ва сифатини оширишнинг биринчи бўғини сифатида ислоҳ қилиш. Аҳолининг касалланиш даражасини пасайтириш ва умр кўриш давомийлигини ошириш” каби вазифалар белгиланган.Жамоат саломатлигини муҳофаза қилишнинг устувор йўналишлари стратегиясини босқичма босқич ривожлантириш, юрак қон томир касалликларини олдини олиш,хавф омилларини эрта аниқлаш, юрак қон томир хавфини прогнозлаш, профилактика,даволаш чора тадбирларини ишлаб чиқиш ва бунинг натижасида касаллик, ногиронлик ва ўлим кўрсаткичларини пасайтириш,беморларнинг яшаш сифатини яхшилаш бу борада тиббий маданиятини ошириш устувор аҳамиятга эгадир. Мазкур мақола Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 июндаги “Ўзбекистон Республикаси аҳолисига 2017-2021 –йилларда ихтисослаштирилган тиббий ёрдам кўрсатишни янада ривожлантириш чора –тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3071-сонли Қарори ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни бажаришга хизмат қилади.

Мавзунинг долзарблиги. Юрак -қон томир касалликлари бутун дунёда ўлимнинг етакчи сабабчиси бўлиб қолмоқда, ҳар йили 17,3 миллион ўлим юрак қон томир касалликлари туфайли келиб чиқмоқда-бу сайёрамиз аҳолиси барча ўлим кўрсаткичларининг 31.5 фоизини ташкил қилади ва юрак қон томир , онкологик, ўпка-бронх ва қандли диабет каби 4 та гуруҳ касалликлардан иборат юқумсиз касалликлар сабабли юзага келган барча ўлим ҳолатларининг 45 фоизи юрак қон томир касалликларига тўғри келади. Европада ҳар йили юрак қон томир касалликларидан 4 миллиондан ортиқ киши вафот этади, улардан 1,4 миллиони 75 ёшгача бўлган ёшдагилар,- бу барча ўлимларнинг 45 % идир.Жинси бўйича таҳлил қилинганда эркаклар орасида 40% ва аёллар орасида 49%. Бу ҳолатни олдини олиш самарали-хулқ –атвор омилларини тузатиш юрак қон томир касалликларининг камида 80% олдини олиш имконини беради.

Дунёда юрак-қон томир касалликларининг олдини олишга қаратилган бир қатор илмий тадқиқотлар олиб борилмоқда.Ҳозирги кунда кўплаб Европа мамлакатларида профилактик тадбирлар, жумладан, чекиш тўғрисидаги муваффақиятли қонунлар туфайли юрак ишемик касалликларининг тарқалиши икки баробардан зиёдроқ камайди.Юрак қон томир тизими касалликларининг профилактикаси бўйича ёндошувларни ишлаб чиқишда юрак қон томир тизими касалликлари учун хавф омилларини ўрганиш ва умумий юрак қон томир тизими касалликлари хавфи йиғиндисини баҳолаш муҳим аҳамиятга эга. Умумий аҳоли даражасида ва индивидуал даражада, шунингдек ўртача ёки юқори хавф хатарли

субъектларда ёки юрак қон томир тизими касалликлари билан оғриган беморларда соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, носоғлом турмуш тарзига, яъни паст сифатли озиқ- овқат, паст жисмоний фаолият, чекишга қарши курашиш, хавф омилларини коррекциялаш йўли орқали профилактика ўтказиш бугунги кунда долзарб вазифалардан бири ҳисобланади.

Кўплаб олимларнинг ишлари кардиоваскуляр касалликларнинг келиб чиқиши ва ривожланишида аҳамиятли бўлган хавф омилларини ўрганишга ва юрак қон томир касалликлари профилактикасини оптималлаштиришга бағишланган. Профилактик чора тадбирларни шакллантиришда юрак қон томир касалликларининг шаклланиши, клиник кечиши, ривожланиши ва прогнозида муҳим омил бўлган юрак қон томир хавфи даражасини баҳолаш муҳим роль ўйнайди. Натижада юрак қон томир хавфининг ошиши билан юрак қон томир тизими касалликларининг тарқалиши ва частотаси, уларнинг асоратлари, прогнозининг ва беморлар яшаш сифатининг ёмонлашув хавфи ҳам ортади. Кардиоваскуляр профилактика учун юрак қон томир касалликлари ривожланиш хавфининг ўзгартирилган ва ўзгартирилмайдиган хавф омиллари ўрганилди. Кардиоваскуляр профилактиканинг замонавий тамойиллари, юрак-қон томир хавфини шакллантиришга таъсир қилувчи омилларни ҳисобга олган ҳолда, хавф омилларига қарши индивидуал профилактика ва кураш тамойилларига асосланган. Сўнгги пайтларда хавф омилларини эрта аниқлаш, юрак қон томир хавфлари йиғиндисини баҳолаш ва профилактик чора-тадбирларни ўтказиш умр кўриш давомийлигига ва яшаш сифатига, шунингдек, прогнозга ижобий таъсир кўрсатишни исботловчи маълумотлар кўпайиб бормокда. Кардиоваскуляр касалликларни олдини олиш бўйича олиб борилган тадқиқотлар натижаларини таҳлил қилиш шуни кўрсатадики, юрак- қон томир хавфини шакллантиришга таъсир қилувчи омилларни ўрганиш, юрак қон томир хавфи юқори бўлган шахсларни аниқлаш, профилактик чораларни оптималлаштириш ва самарадорлигини ошириш бўйича тадқиқотлар давом эттирилиши лозим. Юқорида айтиб ўтилганидек, замонавий кардиологиянинг долзарб вазифаси ўзгарувчан хавф омиллари ва хавф даражасини баҳолаш орқали кардиоваскуляр ҳодисаларнинг олдини олиш, хавф омилларига қарши курашиш, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш ва нохуш прогностик омилларни бартараф этишни ўз ичига олган профилактик дастурларни ишлаб чиқишдан иборат.

Мақсади. Соғлиқни сақлаш тизимининг бирламчи бўғини шароитида юрак қон томир касалликлари учун асосий хавф омилларини аниқлаш ва профилактик усулларни оптималлаштириш.

Вазифалари: Соғлиқни сақлашнинг бирламчи бўғини шароитида юрак қон томир касалликлари ривожланиши хавф омилларининг тарқалиш хусусиятларини аниқлаш;

Шкала бўйича кардиоваскуляр хавф кўрсаткичларини баҳолаш;

Шкала билан аниқланган юрак қон томир хавфи даражаси билан қўшимча хавф омиллари ўртасидаги корреляцион таҳлил ўтказиш;

Хавф омилларини ҳисобга олган ҳолда кардиоваскуляр ҳодисаларнинг юзага келиш ва ривожланиш хавфини прогнозлаш;

Юрак қон томир касалликларининг бирламчи иккиламчи профилактикаси бўйича дастур ва тавсиялар ишлаб чиқиш.

Тадқиқот усуллари. Тадқиқотда эпидемиологик, статистик тадқиқот усуллари қўлланилган. Кардиоваскуляр патологиянинг шаклланишида аҳамиятга эга юрак қон томир хавфининг кўрсаткичлари ва хавф омиллари ўртасидаги боғлиқлик исботланган;

Шкала бўйича юрак қон томир хавфи кўрсаткичларининг кардиоваскуляр ҳодисаларнинг келиб чиқиш ва ривожланиш хавфини прогноз қилишдаги роли асосланган;

Индивидуал даражадаги аралашув стратегиясини ўз ичига олган, хавф омилларини тузатиш бўйича профилактик дастурларни ишлаб чиқиш асосланган;

Хавф омиллари, клиник ҳолат ва прогностик мезонларни ҳисобга олган ҳолда юрак қон томир касалликларининг профилактикасига ёндошувлар такомиллаштирилган.

Хавф омилларини эрта аниқлаш чора тадбирлари, кардиоваскуляр касалликларни келиб чиқиши, ривожланиши ва асоратлари профилактикаси такомиллаштирилган;

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги қўлланилган ёндошув ва усуллар, назарий маълумотларнинг олинган натижалар билан мос келиши, олиб борилган текширувларнинг услубий жиҳатдан тўғрилиги, текширилганларнинг сони етарлилиги статистик текшириш усуллари ёрдамида ишлов берилганлиги, шунингдек тадқиқот натижаларининг халқаро ҳамкорликда ишлаб чиқилган тадқиқотларнинг аниқлиги, етарли миқдордаги намуналар, замонавий эпидемиологик тадқиқотлар маълумотларидан фойдаланиш, тадқиқот натижаларининг халқаро ҳамда маҳаллий тажрибалар билан таққосланганлиги, чиқарилган хулоса ҳамда олинган натижаларнинг ваколатли тузилмалар томонидан тасдиқланганлиги билан изоҳланади.

Хулоса. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти юрак қон томир хавфини аниқлаш асосида эрта кардиоваскуляр профилактиканинг профилактикадаги ролини аниқлашга катта ҳисса қўшишдан иборат. Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти кардиоваскуляр касалликларнинг ўзгармайдиган ва ўзгарадиган хавф омилларини эрта аниқлаш ва уларга қарши курашиш, юрак қон томир хавфини камайтиришга қаратилган профилактик дастурларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишдан иборат. Тадқиқот натижаларини қўллаш кардиоваскуляр касалликларнинг эрта ташхиси, нохуш натижаларни прогноз қилиш яхшиланиши ва касалликнинг кечиши ва прогнозини, асоратларни олдини олиш, яшаш сифатини яхшилашга эришилди. Олинган илмий изланишлардаги адабий таҳлиллар ва натижаларни амалиётга жорий этиш юрак қон томир тизими касалликларини хавф омилларини эрта аниқлаш, юрак қон томир хавфини аниқлаш, салбий клиник ҳолатни прогнозлаш, профилактика ва даволашни оптималлаштириш, яшаш сифат кўрсаткичларини яхшилашга, юрак қон томир хавфини бир неча ўн фоизга камайтириш имкониятини беради.